

TARIM TURİZMİ KAVRAMI ve ISPARTA’NIN TARIM TURİZMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Adnan ERTAN *

Özlem GÜZEL **

ÖZET

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) tahminlerine göre, son yıllarda uluslararası seyahat eden kişilerin sayısı artarak 2010 yılında dünya ekonomisine 8 trilyon dolarlık katkı sağlayacaktır. Turizm, günümüzde bulunduğu ülkeye büyük getiriler sağlayan bir sektör haline gelerek destinasyonlar arasında rekabet başlamıştır. Yaşanan rekabet ortamında öne çıkabilmek için, ülkeler ve bölgeler, eldeki kaynakları kullanıp, farklı turistik ürünler oluşturmaya yönelmişlerdir. Farklı turistik ürünlerin yaratılmasıyla alternatif turizm gelişmiş ve turistler için farklı seçenekler ortaya çıkmıştır. Deniz-kum-güneş turizminden sıkılan turistler farklı turizm türleri arayışına girmişlerdir. İnsanlar, eğlendirici aynı zamanda eğitsel ve farklı deneyimler kazandıran gezilere rağbet etmektedirler. Son yıllarda önem kazanan ve yükselen bir trend yakalayan tarım turizmi özellikle tarihi turistik ve deniz-kum-güneş gibi doğal değerler bakımından geride kalan bölgeler ve şehirlerde turist akışını çekici etken olarak kullanılabilir. Bu çalışmada, Tarım turizmi kavramı ve katkıları açıklanarak, Isparta yöresinde tarım turizmini geliştirebilmek için, Isparta yöresinin özellikli tarımsal verilerinin analiz edilerek, ilde geliştirilebilecek tarım turizminin Isparta'ya ne tür turistik değerler ve getiriler kazandırabileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarım Turizmi, Agroturizm, Çiftlik Turisti, Isparta

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Kooperatifçilik Ana Bilim Dalı, Isparta.

** Öğr. Gör., Muğla Üniversitesi Ortaca Meslek Yüksekokulu, Muğla.

THE CONCEPT OF AGROTOURISM AND THE ASSESSMENT OF THE AGROTOURISM IN ISPARTA

ABSTRACT

As the estimate of World Tourism Organization (WTO), last years, the numbers of the people who travel internationally will increase and ensure 8 trillion Dollars contribution to the World Economy in 2008. Tourism has become a sector which supply great profits to the country and big competitions has taken place between the countries. To become a leader in the competition, countries and the regions have started to use their supply in a different way and compose different touristic product. While composing different touristic product alternative tourism has progressed and tourist have had different choices. Tourists who have bored with sea, sun, sand tourism have started to look for different type of tourism. People are looking for the travel which can supply them both educational and different experience. Agricultural tourism gained importance and a raising trend last years, could be used in cities and regions which are absent of values like historical, touristic and sea, sun, sand. In this study, the concept of agricultural tourism and its benefits are tried to cleared and, in order to progress the agricultural tourism in Isparta, while its agricultural data are being analyzed, the benefits and touristic values which could be supply to Isparta by agricultural tourism is tried to presented.

Key Words: Agricultural Tourism, Agrotourism, Farm Tourist, Isparta

1. Tarım Turizmi Kavramı

Alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ile Türkiye’de de 3S olarak adlandırılan deniz, kum, güneş tatilinin yanı sıra, değişik tatil imkanları da turizmin içinde yer almaya başlamıştır. Dünyada dört yüz alternatif tatil çeşidi bulunmakta olup, Türkiye bunların iki yüzüne ev sahipliği yapabilecek potansiyele sahiptir. Birçok ülkede uzun süredir yapılmakta olan tarım turizmi buna bir örnektir. Tarım turizmi, bazı kaynaklarda çiftlik turizmi, ekolojik tarım turizmi ve agroturizm olarak da adlandırılmıştır.

Tarım geniş anlamı ile tarımsal ürünlerin üretimi, işlenmesi, tüketicilere satışı gibi üretim ve pazarlanma sürecindeki birbirini izleyen faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Agroturizm, çoğunlukla kırsal alanlarda yapılan tüm turizm faaliyetlerini tanımlamak için kullanılsa da (örneğin; festivaller, müzeler, sanatsal sergiler ve diğer kültürel olay ve cazibeler) sıklıkla her iki terim de ‘tarımsal çevre, tarımsal üretim ya da tarımsal barınma ile doğrudan bağlantılı’ turizm ürünlerini içermektedir. Kapalı alanda ya da kamp yapmak suretiyle; bir

çiftlikte barınma, eğitsel geziler, yemekler, eğlendirici faaliyetler ve çiftlik ürünlerin ya da el sanatlarının satışı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Tarımsal turizm, faal bir çiftlikte ya da tarımsal işletmede; eğlence, eğitim ya da aktif katılımcı olmak amaçları ile gerçekleştirilen ziyaretleri kapsamaktadır. (Gündüz, 2004:39-40).

Agroturizm olarak da adlandırılan tarım turizmi, tarımsal üretimin yoğun olduğu yörelerde gerçekleştirilen bir turizm türüdür. Bu özelliği ile tarım turizmi üreticilere bir ek gelir kaynağı yaratmaktadır. Böylece tarımsal üretimin turizm ile yer değiştirmesi yerine, turizm ile bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır. Yani, özellikle gelişmekte olan yörelerde sıkça görülen tarım alanlarını turizm işletmeciliği adına yok eden değil, tersine tarımla birlikte turizmi de geliştiren yeni bir turizm faaliyet alanıdır (Küçükaltan, 2002:145).

Dünya Turizm Örgütü çalışanları; iş için seyahat eden, ya da profesyonel amaçlarla seyahat edenlerin de turist olarak nitelendirilebileceğini vurgulamaktadır. Turizm literatüründe çalışma ve turistik aktivitelerin birbirine bağlı olduğunu belirtmektedir (Natan, 2001:1).

Çalışma tatili ya da tarım turizmi yetenek, beceri gerektirmeyen ve elle yapılan çalışma aktivitelerini tarif etmektedir (Natan, 2001:2). Çiftlik turizmi, genellikle çiftlikte çalışma, hayvancılık yapma ya da işletme sahipleri için gelir yaratacak tarım ürünleri yetiştirmeyi ifade etmektedir. Çiftlik turizmi aynı zamanda Fransa'da; avlanma, balık tutma, turlar, şarap tatma ve ambar danslarını da içermektedir (Baruer, 2006:10). İnsanların tarım turizmine katılma nedenleri olarak aşağıdaki başlıklar sayılabilir;

- Şehir stresinden kurtulmak,
- Doğayla iç içe bir tatil yapmak
- Farklı bir tecrübe edinmek,
- Bazı ürünlerin doğal ortamlarda yetiştiriliş şekillerini tatil yaparken görmek.

Tarım turizmi ya da çiftlik turizmi yeni bir olgu değildir. Çiftlik turizmi uzunca bir zamandan beri dünyada Yeni Zelanda, İngiltere, Avusturya, Fransa, Almanya ve Malezya gibi birçok ülkede yapılmaktadır. Bu ülkelerde özellikle kırsal kesimlerde tarımla ilişkili aktiviteler yapılmaktadır (Natan, 2001:6). Daha bilinçli tercihte bulunan turistlerin çoğalması ise turizm hareketi; turizmin ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel çeşitlerine ilgiyi arttırmıştır. Ülkelerarası rekabet derecesine ulaşan çiftliklere ilgi artmış, çiftlik turizminin butik tesislerle birleşmesine neden olmuştur (<http://www.genckafkas.com>).

Tarımsal turizm faaliyetleri çerçevesinde, çiftlik kökenli konaklama hizmetlerinden farklı olarak kırsal ürün, konserveler, hamur işleri, peynirleri gibi ev yapımı ürünlerin tadılması, eve götürmek üzere taze çiftlik ürünlerinin satın alınabilmesi (ve çoğunlukla bu ürünlerin hasadına yardımcı olunabilmesi), günlük tarım faaliyetlerine katılma, bölge kültürünü yansıtan geleneksel kıyafet, dans ve müzik olaylarını ve yöresel kültür geleneklerini görme (kimi zamanda katılma) olanakları ziyaretçiler için geliştirilmiş turizm çeşitleri arasındadır. Ayrıca, tanınmış kişilerin evlerini ziyaret etme, nakış ve dokuma işçiliklerini yada çömlek ve gümüş takı tekniklerini görme ve ürünleri satın alma olanaklarını da barındırmaktadır (Gündüz, 2004:40).

Tarım turizminde, asıl seyahat nedeni, tarımsal ürünlerdir. Dünya üzerinde yaşanan ekolojik sorunlar, turizm işletmelerinin de tarım ürünleriyle alakalı ürünler oluşturmaya yöneltmiştir. Turizm işletmeleri; işletmelerde farklı seçenekler arayan potansiyel turistlerin dikkatini çekebilmek için, farklı seçenekler sunmaya başlamışlardır. Son yıllarda turizm işletmelerinin müşterilerine sundukları tarım turizmine yönelik faaliyetler, insanların tarımsal yörelere ilgilerini ve ziyaretlerini artırmaktadır.

Tablo 1. Tarımsal turizm türleri ve faaliyet şekilleri

Turizm Türleri	Faaliyet Şekilleri
Dış Mekan Rekreasyonu	Binicilik, doğal yaşamı izleme ve fotoğrafçılık, ücretli balıkçılık, kampçılık/piknik, ücretli avlanma, kızak biniciliği, maket araba sürücülüğü, kayak, av oyunları, kuş vuruculuğu, off road taşıtları.
Doğrudan Tarımsal Satışlar	Çiftlikte satış, yol kenarı stand satışları, tarımsal kökenli hediyelikler, kendin topla operasyonlarından oluşmaktadır.
Eğitimsel Deneyimler	Okul turları, fidanlık turları, bağ turları, tarımsal teknik kurslar, tarımsal fuarlar, ürün tanıtım programları, işletme turları (şarap işletmeleri/fabrikaları), egzotik hayvansal işletmeler, vb.
Üretim	Çiftlik ziyaretleri, kendin topla aktiviteleri, ağaç kiralama aktiviteleri, vb.

Barınma	Çiftlik konaklamaları (yatak ve kahvaltı dahil), binicilik /işletme tatilleri, misafir binicilik, öğrenci değişimleri, genç turist yurtları vb.
Davetler	Konserler veya özel olaylar, festivaller veya fuarlar, ev hayvanları bahçesi, avcılık eğitimi / köpek eğitimi, vb.
Muhtelif	Tarihi-kültürel değerleri görme isteği, rehber/teçhizat operasyonu, üretici pazarları, atçılık ekipleri, vb.

Kaynak: Gündüz, 2004;43.

İyi geliştirilmiş bir tarım turizmi, kırsal alanlardaki negatif ekonomiyi, ziyaretçileri getirerek değiştirme ve yeni iş alanları, yerel iş fırsatları yaratma potansiyeli yaratmaktadır (Ramsey, Schaumleffel, 2006:7). Çiftlik turizmine girdi sağlayan sektörler; hayvancılık, tarım, gıda mamulleri, toptan ve perakende ticaret, ulaşım, bankacılık ve sigortacılık sektörleridir. Çiftlik turizminden çıktı alan sektörler ise seyahat acenteleri, hava yolu ulaşımı, toptan ve perakende ticaret, kişisel ve mesleki hizmetler, çiftliklerdeki konaklama ve yan üniteleridir. (<http://www.genckafkas.com>)

Çiftliklerde turizm; Tüm Avrupa tarafından uzun bir süre önce kırsal turizmin yarar sağlayan bir yönü olarak keşfedilmiştir. Örneğin, Avusturyadaki, çiftliklerin çeyreğinin neredeyse 100 yıldır turist aldığı, bunun yanı sıra Almanya'da tarım temelli tatillerin uzun süredir bir gelenek haline geldiği bilinmektedir. Aynı zamanda, birçok ülke tarım turizmini son yarım asırdır, ulusal politikalarla desteklemektedir (Sharpley, Vass, 2006:1040). Fransa'da turizm konaklama kapasitesinin hemen hemen yarısını kırsal konaklama kapasitesi oluşturmakta olup; bu alanda, *Gites de France* (kır tatil evleri ile elverişli tatil olanakları hazırlamakta) ve *Agriculture et Tourisme* (tarım işletmeleri mensuplarının seyahatlerini kolaylaştırmakta ve kırsal turizmi özendirilen çalışmalar yapmakta) adı altında iki önemli kuruluş faaliyet göstermektedir (<http://www.tarim.gen.tr>).

İsrail'de son 40 yıldır büyük ivme kazanan ve İsrail ekonomisinin temelini oluşturan; tarımsal tohum ve hibrit üretimi, çiftlik kooperatifleri olan Kibutz ve Moşav'lar da gerçekleştirilmektedir. Devlete ait arazilerde kurulmuş olan ve küçük bir köy görünümündeki bu çiftliklerde İsrail'li her yaş grubu çalışmakta olup ülkelere hizmet etmektedirler. Ayrıca bu çiftlikler yüksek öğrenim gören birçok başka ülke öğrencileri ve ziraat ve genetik mühendisleri için önemli bir turistik ziyaret ve gezi merkezi olamaya devam etmektedir. Böylelikle gelen öğrenciler ve akademisyenler bilgi ve deneyimlerini artırmaktadırlar (Mülayim 2003 : 393)

Şaraphanelerin kurulduğu, konaklamanın başka bir lezzette dönüştüğü, koşu ve yarışların yapıldığı, ekolojik tarımla fonksiyonel ürünlerin rahat bulunduğu, termal suların, havuzların olduğu çiftlikler, turizmin 2015-2025 yılları arasında vazgeçilemeyecek turizm merkezleri ve türleri olacaktır. Turist sayısı ve turizm harcamalarında giderek artan büyüme her mevsim çiftlikleri cazibe merkezleri haline getirecektir. Daha çok bireysel şekilde gerçekleşen çiftlik turizmine yönelik seyahat ve tatil için her yıl yaklaşık 2 trilyon dolarlık harcama yapıldığı tespit edilmiştir (<http://www.genckafkas.com>).

Tarım Turizmi ya da kırsal turizm, tarımsal faaliyetleri engellemeden, kırsal yörelerin dinlendirici etkisinden yararlanarak, gelir düzeyi diğer sektörlere göre düşük olan tarım kesimindeki üreticilere ek gelir olanakları sağlayan, yöre ve ülke ekonomisini, sosyal ve kültürel yapısını olumlu yönde etkileyen bir faaliyet alanıdır. Tarım turizminin belli başlı yararları şöyle sıralanabilir (<http://www.tarim.gen.tr>):

1. Tarım turizmi ile tarımsal ürün talebi artmakta, bundan üretim ve üretici olumlu yönde etkilenmektedir.
2. Tarım turizmi ile turistik mal ve hizmet sektörü ve bunların yan sektörleri de gelişmektedir.
3. Tarım turizminin gelişmesi ile; istihdam, ek gelir, kişisel gelir, yaşam düzeyi, kırsal göç ve kamu gelirleri olumlu yönde etkilenmektedir.
4. Tarım turizmi ile dinlendiricilik özelliğini yitiren geleneksel tatil istasyonlarının (kıyı turizmi) yükü hafifletmekte ve tatilleri mekan içine yaymak mümkün olmaktadır.
5. Tarım turizmi ile düşük maliyetli, daha hoş vakit geçirici (özellikle aileler ve çocukları için) tatil olanağı yaratılmaktadır.
6. Tarım turizmi ile kentsel ve kırsal kesimlerde yaşayanların yaşam ve davranışları arasındaki fark önemli ölçüde azaltılmaktadır.

2. Türkiye’de Tarım Turizmi

Yurtdışında çok yaygın olan 'çiftlikte tatil' veya diğer bir adıyla 'tarım turizmi' ülkemizde de giderek yaygınlaşmaktadır. Çiftliklerde tatili tercih edenler arasında, mesleki deneyim kazanmak için başvuran ziraat mühendisliği öğrencilerinden, turizm meslek yüksek okulu öğrencilerine, ev hanımlarından bilgisayar mühendislerine kadar farklı meslek gruplarından ziyaretçiler bulunmaktadır. Bir yandan bir köy evinde tatilini geçirip, diğer yandan da geleneksel bir yaşam biçimini desteklemek, ekolojik tarım, geleneksel sanatlar

hakkında bilgilenmek, deneyim kazanmak isteyen tatilciler aynı zamanda gittikleri yörenin kültürünü yakından tanıma olanağı bulmaktadırlar. İşte bu yüzden de tarım turizmine daha çok yabancılar büyük ilgi göstermektedir (<http://www.sabah.com.tr>). Kanada, Amerika, Avustralya gibi uzak ülkelerden gelen turistler, Akdeniz, Ege ve Karadeniz bölgesindeki çiftlikleri tercih etmektedirler. Fethiye, Burdur, Erzincan, Salihli, Kemer, Afyon, Artvin ve Erzurum gibi yerlerde çiftlikler yoğunlaşmış durumdadır.

"TaTuTa" projesi (Tarım-Turizm-Takas Projesi), Türkiye'de çiftlik turizmine yönelik ciddi bir örnek teşkil etmektedir. Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle hayata geçirilen 'TaTuTa' projesi ile gönüllü olan çiftlikler ve turistler buluşturulmaktadır. Ekolojik tarım yapılan çiftliklere turistik ziyaret yapmak isteyenler için Antalya, Muğla, Burdur, Erzincan, Kastamonu, Manisa, Gümüşhane, Amasya, Çanakkale, Tokat ve Artvin gibi illerde proje kapsamında çiftlikler bulunmaktadır. (Yenen, <http://www.aksam.com.tr>). TaTuTa, yani Ekolojik Tarım Turizm Bilgi ve Tecrübe Takası, deniz, kum, güneş turizmi dışında alternatif turizm seçenekleri arayanlara Türkiye'nin 34 noktasında bulunan 72 çiftlikte tarım turizmi yapma imkanı sağlamaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin yağmur ormanları içinde fındık hasadı yapmak, Gürcistan sınırındaki yerleşim yerlerindeki zengin botanik bahçelerinin tadını çıkarmak veya Erzincan Kemaliye'de dut bahçeleri arasında doğayla baş başa kalmak, sayılabilecek örneklerden bir kaçıdır (<http://www.tarimsal.com>). TaTuTa çiftliklerinde; ağaç budamadan hayvan bakımına, salça yapımından ürün toplamaya ve çapa yapmaya kadar çiftlikte ihtiyaç duyulan pek çok işi gönüllü olarak yapan ziyaretçiler aynı zamanda Türk gelenek ve kültürünü de yakından tanıma olanağı bulmaktadırlar (<http://www.bugday.org>). Bu projede, gönüllü olarak çiftliklerde çalışmak ve tatil yapmak amacıyla gelen, 18 yaşını bitirmiş her yaş grubu kendini geliştirmek, deneyimlerini arttırmak ya da eğitimini tamamlamak amacıyla katılabilmektedir.

Tablo 1. 2007 Yılında Tatuta Projesine Katılan Kişilerin Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	Gönüllü	Konuk
Abd	26	4
Türkiye	20	12
Almanya	16	
Fransa	5	7
Kanada	4	
İtalya	5	

Danimarka	4	
İrlanda	3	
İsviçre	3	
Japonya	2	
Brezilya	1	
G.Kore	1	
Avustralya	1	
Toplam	91	23

Kaynak: Gençtur'dan elde edilmiş veriler değerlendirilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere bu projeye Türkiye'ye en çok konuk; ABD'den gelmiştir. ABD'yi sırasıyla, Türkiye, Almanya, Fransa, Kanada, İtalya, Danimarka, İrlanda, İsviçre, Japonya, Brezilya, Güney Kore ve Avustralya takip etmektedir. Tablo 2'de ise bu projeye katılan kişilerin yaş ortalamaları görülmektedir. Çoğunluğunu 25 yaş altı yani öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2. 2007 Yılında Tatuta Projesine Katılan Kişilerin Yaş Ortalamaları

YAŞ GRUBU	GÖNÜLLÜ	KONUK
Çocuk	0	1
-25	45	0
25-35	29	6
35-45	13	3
45-55	4	8
55+	0	5
TOPLAM	91	23

a

Kaynak: Gençturdan elde edilmiş veriler değerlendirilmiştir.

Winpeace yani Türkiye-Yunanistan Kadın Girişimi'nin, iki ülke kadınları arasında köprü kurma çabalarının ürünü olarak doğan, Karaburun Kadınları Agro-Turizm Kooperatifi; Tarım Turizminin Türkiye'deki başarılı örneklerinden biridir. İzmir'in Karaburun ilçesine bağlı Küçükbahçe, Sarpıncık ve Parlak köylerinde yaşayan bir grup kadının kurduğu Karaburun Kadınları Agro-Turizm Kooperatifi, oldukça farklı bir turizm anlayışı sunmaktadır. Bu üç köydeki kadınlar; köy evlerini pansiyon haline getirip ev ekonomilerine katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. Enginar, nergis ve fulya tarlaları ve mandalina bahçeleri arasındaki köylerde tadını unutmaya

başladığımız hormonsuz sebze ve meyveler yetiştirmektedirler. Şehir hayatından sıkılanlar, gürültü ve koşuşturmacadan uzakta doğayla daha yakın bir ilişki kurabilecekleri bu pansiyonlarda, köy hayatını tanıma şansına kavuşmaktadır. Ekmek pişirmek, geleneksel yemeklerin yapımı, halı dokuma, at biniciliği, ormanda gezinti, zeytin toplamak gibi faaliyetlere de katılabilen pansiyonerler doğayla barışık bir tatil geçirirken farklı tecrübeler edinmektedirler. Tarım ve turizmi bir araya getirerek doğayla iç içe tatil yapma imkanı sağlayan tarım turizmine dışarıdan olduğu kadar Türkiye'den de katılanlar olup bunlar ekonomik durumu daha iyi olan insanlardır. Organik tarım, ekolojik yaşam ve tatil olgularının birlikte değerlendirildiğinde turizm sektörünün 12 aya yayılması olağan bir beklenti olmaktadır.

Türkiye'de tarım turizmine yönelik bir başka örnek olarak; bu kez çiftlik yerine bir otel projesi uygulamasıdır. Türkiye'de, şarap turizminin meşhur olduğu İtalya ve Fransa'daki gibi şarap oteli uygulamasının bir örneği planlanmaktadır. Türkiye'nin ilk şarap oteli örneği olacak olan bu otel, Teknik Yapı tarafından Denizli'nin, Güney Kasabasında hayata geçirilmesi planlanmıştır. Bu proje için 400 dönümlük arazi üzerinde Şarap fabrikası, otel, üzüm bağı gibi parçalardan oluşan bir turizm konsepti oluşturulması planlanmaktadır.. 50 yatak kapasiteli otelde, ziyaretçilere konaklama ve diğer otel servislerinin yanı sıra 15 günlük periyotlar halinde şarabın üretim safhası da öğretilmesi planlanmaktadır. İtalya'da uygulanan 'şarap otelleri' modeli için, Fransa'dan şarap uzmanları getirilerek, ziyaretçiler bu uzmanlar ve köylülerin onayını aldıktan sonra 'şarap diploması' almaya hak kazanacaklardır. (<http://www.teknikyapi.com>). Şarap turizmi, Fransa ve İtalya'da çok yaygın bir turizm çeşidi ve seyahatlerin en pahalı turlarından biridir. Yaklaşık 5 bin dolar civarında bir bedel ödenerek, ziyaretçiler 15 gün süreyle ağırlandır (<http://www.teknikyapi.com>).

“Her şey dahil” paket turlarının dışında turizmciler, alternatif arayışlara girerek tarım turizmini destekleyen turlar düzenlemeye başlamışlardır. Bazı acentalar, turistlere şehir turları, kültür turları, eğlence turları sunmanın yanı sıra, tarımsal tur ve geziler sağlamaktadırlar. Bu tarz turların örneklerine Antalya'da çokça rastlanmaktadır. Sabah erkenden otellerinden alınan turistler kamyonlarla pamuk tarlalarına götürülmektedir. Rehberler, turistlere öncelikle pamukları nasıl toplayacakları hakkında bilgi vermektedir. Zevkle pamuk toplayan turistler daha sonra ise, topladıkları pamukları çuvallara doldurarak turun geri kalan bölümüne devam etmektedirler. Pamuk turlarına en çok ilgiyi Alman turistler göstermektedir. Pamuk hasadına giden işçi görüntülerini andıran turistler; alternatif turlara katılarak, para harcayarak, hem eğlenmektedirler hem de farklı tecrübeler edinmektedirler.

3. Isparta'nın Tarımsal Veri Analizi

Isparta ili Akdeniz Bölgesinde “Göller Bölgesi” adı verilen kesiminde 37 derece 18 dakika ve 38 derece 30 dakika kuzey enlemleri ile 30 derece 20 dakika ve 31 derece 33 dakika doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin doğusunda Konya, batısında Burdur, kuzeyinde Afyon, güneyinde ise Antalya illeri bulunmaktadır. İl; Akdeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kesiştiği yerde ve Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde yer almaktadır. İlin yüz ölçümü 8.993 km² dir. İl; ülke topraklarının %1,2 sine sahiptir. Isparta ili toprakları genel olarak engebelerdir. Arazinin yapısını oluşturan coğrafi faktörler ve oranları; % 68'i dağlar, %17 si ovalar, %15 i platolar şeklindedir. Bölgede yüksekliği 3000 metreyi aşan dağlar olup, bunlar Batı Torosların devamıdır. Isparta Ovası ve bölgesindeki bu dağlar çeşitli yapısal özellik gösterirler. Genel görünüşleri ile 3. zamana aittirler. Dağların aşınmaya uğramış kısımlarında püskürük kayalara rastlanır (Ertan, 2001 :22).

Isparta; doğal, kültürel, tarihi güzellik ve zenginlikler diyarıdır. Eğirdir, Kovada, Beyşehir, Gölcük gölleri ve Karacaören göletleri ile Isparta ili dünyada, sınırlarında en fazla göl ve gölet bulunan il olmuştur. İlin yüz ölçümünün %8'lik bölümünü göller teşkil etmektedir. Tatlı su balıklarının yaşamasına elverişli olan Eğirdir Gölü'nde ve Karacaören göletlerinde amatör ve profesyonel balık avcılığı gelişmiştir. Ayrıca il ve ilçelerde başta Aksu ve Köprü Çayları olmak üzere irili ufaklı birçok akarsu ve yatakları mevcuttur.

Isparta ilinde ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilen nüfus incelendiğinde; tüm dönemlerde, tarım sektörünün nüfusun yarısından fazlasını istihdam ettiği görülmektedir. İstihdamda, ikinci olarak hizmet sektörü, üçüncü sektör olarak da sanayi sektörü sıralanmaktadır. 2000 nüfus sayımı rakamlarına göre, Isparta ili toplam nüfusunun, 270.782'sini erkek nüfus, 242.899'unu da kadın nüfus oluşturmaktadır. Yani Isparta ili nüfusunun % 52.7'si erkekler, % 47.3'ünü kadınlar meydana getirmektedir. 2000 yılında Isparta ilinde toplam 222.337 kişi istihdam edilmiştir. İstihdam edilen nüfusun 126.518'i tarım, 67.466'sı hizmet, 18.532'si sanayi ve 9.752'si de inşaat sektöründe çalışmaktadır (<http://www.ispartatarim.gov.tr>).

Göller yöresinin merkezi konumundaki Isparta ili, 893.307 ha. yüzölçüme sahiptir. Bu alanın, 353.959 ha.'ı ormanlar, 251.282 ha.'ı tarım arazisi, 81.719 ha.'ı da çayır-mera alanları ile % 77'si tarımsal açıdan kullanılan alanlardan oluşurken, 70.156 ha.'ı su yüzeyleri, 136.191 ha.'ı da diğer tarım dışı alanlardan oluşmaktadır. Isparta ilinin arazi yapısı, oldukça dağlık ve engebeli olmasına karşılık önemli tatlı su kaynaklarının ve küçük büyüklü birçok verimli ovanın bir araya toplandığı bir özelliğe sahiptir. Isparta ilinin toplam tarım arazisi 251.282 hektardır. Tarım

alanlarının % 64'ü kuru, % 36'sı ise sulu tarım arazilerinden oluşmaktadır. Isparta ilini karakterize eden zirai faaliyetler içinde meyvecilik başta gelmektedir. Elma, kiraz, kayısı, vişne ve üzüm yetiştiriciliği meyve ürünleri içinde önemli yere sahiptir. Ülkemizde çok büyük bir oranla başı çeken gül üreticiliği yanında hububat, baklagiller ve endüstri bitkileri de Isparta tarımında önemli bir yer teşkil eder (Ertan, 2001 :23).

Isparta, ülkemizin meyve yetiştiriciliği yönünden özellikle elmada birinci, kiraz yetiştiriciliği yönünden ikinci sırada yer almaktadır. 2002 yılı verilerine göre 16.257 ha. alanda 492.016 ton elma, 2.078 ha. alanda 10.785 ton kiraz, 909 ha. alanda ise 13.825 ton kayısı üretimi olmuştur. Ülkemizdeki elma ve kiraz üretiminin önemli bir kısmı ilden karşılanmaktadır. 1999 yılında Eğirdir-Gelendost-Atabey-Senirkent İlçeleri başta olmak üzere ildeki 160.310 da. alanda 2.584.172 adet elma ağacından 514.480 ton, 2000 yılında 161.210 da. alanda 2.624.830 adet elma ağacından 490.616 ton ve 2001 yılında 162.570 da. alanda 2.673.810 adet elma ağacından 520.305 ton ürün elde edilmiştir. Isparta ili, elma üretiminde Türkiye elma üretiminin 1/5'ini sağlamaktadır. 2002 yılında ise 162.570 da. alanda 2.617.130 adet ağaçtan 492.016 ton elma ürünü alınmıştır. Isparta ili Türkiye elma üretiminin yaklaşık %25'ini karşılamaktadır (<http://www.isparta.gov.tr>). 1999 yılında Uluborlu-Senirkent-Atabey-Merkez ve Gelendost İlçeleri başta olmak üzere ilimizden 20.700 da. alanda 323.096 adet kiraz ağacından 15.231 ton, 2000 yılında 20.520 da. alanda 342.600 adet kiraz ağacından 9.334 ton ve 2001 yılında 23.130 da. alanda 360.850 adet kiraz ağacından 15.430 ton ürün elde edilmiştir. 2002 yılında 20.785 dekar alanda 298.050 adet kiraz ağacından 10.785 ton ürün alınmıştır. Bu miktarın üretim değeri yaklaşık 9.500.000 dolara karşılık gelmekte olup bu miktarın yaklaşık 2.500.000 dolarlık kısmı ihraç edilmiştir.

Isparta, yağ gülü üretimi ve birim miktar gül çiçeğinden elde edilen gülyağı ve konkriti bakımından dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Zengin bir flora ve faunaya sahip olan Isparta'da gül yetiştiriciliği gül endüstrisini geliştirmiştir.

1999 yılında Merkez-Keçiborlu ve Atabey İlçeleri başta olmak üzere ildeki 18.310 da. alandan 6.204 ton, 2000 yılında 15.870 da. alandan 5.530 ton ve 2001 yılında 19.060 da. alandan 5.811 ton gül çiçeği elde edilmiştir. Isparta ilinde 43.273 adet tarım işletmesi faaliyet göstermekte olup, bu işletmelerin 8.455 inde gül çiçeği üretimine yer verilmektedir (Güneş vd. 2004). 1999 yılında üretilen 6.204 ton gül çiçeğinden 1.465 kg gülyağı, 2000 yılında 5.530 ton gül çiçeğinden 1.300 kg gül yağı, 2.250 kg gül konkriti, 2001 yılında 5.811 ton gül çiçeğinden 1.180 kg gül yağı ve 3.383 kg gül konkriti elde edilmiştir. 2002 yılında ise 1.563 ha. alanda 5.827 ton gül çiçeği üretimi gerçekleştirilmiştir. Gül üretimi 1.185 kg, gül konkriti üretimi 3.183 kg, gülyağı ihracatı ise 1.151 kg olmuştur.) Isparta ilinden ihraç

edilen gül yağı ve mamüllerinin ihracat değeri, her yıl yaklaşık 8-12 milyon dolar civarındadır (Isparta Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2005).

Türkiye dünyada kekik ihraç eden en önemli ülkelerden birisidir. Dünya kekik ticaretinin % 50'si Türkiye'nin elindedir. Bu ihracatın önemli bir kısmı (%15-20) Isparta yöresinden ve özellikle Sütçüler civarından yaylalardan doğal olarak toplanan kekiklerden karşılanmakta ve önemli kekik türleri bu havzada yer almaktadır. Ayrıca yine ilde, lavanta, yasemen ve diğer tıbbi ve ıtri bitkilerin üretimleri de önemli ölçüde gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde kesme çiçek üretiminin neredeyse tamamını gerçekleştiren Antalya İlinde, yaz sezonundaki iklim koşulları nedeniyle çiçek üretimi yapılamamaktadır. Bu nedenle Antalya'daki kesme çiçek üretimi yazın 4-5 ay kesintiye uğramakta, yurt dışı alıcılar bu dönemde başka pazarlara yönelmektedir. Antalya ilindeki bu üretim boşluğunu doldurmak ve çiçek ihracatını 12 aya çıkarmak için yapılan çalışmalar neticesinde Isparta ilinin Antalya'ya yakın oluşu, ilde hava limanının bulunması, çiftçilerin ve kamuoyunun büyük ilgisi nedeni ile ilin kesme çiçek üretiminin merkezi olamaya başlamış ve başta İngiltere olmak üzere diğer AB ülkelerine ihracat gerçekleştirilmektedir (<http://www.isparta.gov.tr>).

4. Isparta'nın Tarım Turizmi Analizi

Pisidia Antiocheia antik kenti ile İnanç Turizmi, gölleri ve parkları etrafında kuş ve bitki gözlemciliği imkânlarının yanı sıra trekking, safari, yamaç paraşütçülüğü, mağara ve kış turizmi gibi turistik ürünlerin yanı sıra Isparta sahip olduğu tarımsal veriler ile tarımsal turizmi seçecek turistlere farklı ürün çeşitleri sunabilecek potansiyele sahiptir. Isparta ili sınırları içerisinde kurulacak tarımsal turizme yönelik turistik konaklama işletmeleri ile turistlere birçok tarımsal aktiviteler sağlanabilir.

Yukarıda geniş olarak tarımsal ürün özelliklerinden bahsedilen ilde, uzun yıllardır öncelikli olarak gerçekleştirilen; elma, kiraz ve gül çiçeği tarımı hem ekonomik değer olarak hemde tarım işletmeleri adedi olarak önemli yer tutmaktadır. Bu bitkiler gerek il merkezinin yakınındaki merkez köylerde, gerekse de ile yakın ilçe merkezleri ve köylerinde yaygın olarak tarımı yapılmaktadır. Çoğu tarım işletmesi; işletmelerinde bu 3 ürünü birlikte yetiştirmektedirler. Aynı zamanda bu 3 ürünün hasat ve toplama zamanları farklı aylarda olup, Mayıs ayının ortalarından Ekim ayına kadar yayılmaktadır. Bu özellikler; tarım turizmi açısından büyük avantajlar sağlamaktadır. Kış turizmi açısından elverişli olan ilde, kış turizminin bitmesini takip eden aylarda, bölgeye tarım turizmi ile turistler gelebileceklerdir.

Tarım turizmine yönelik oluşturulacak konaklama işletmeleri veya yöre halkının sahip olduğu evler, bu turizm çeşidi sayesinde bölgeye tarım severleri çekecektir. İlin hemen hemen her yerinde elma, kiraz ve gül yetiştiriciliği yapılmaktadır. Böylelikle, tarım turizmi ilin her bölgesine yayılabilecektir.. Özellikle gül yetiştiriciliği ile ilgili profesyonelce paket tatiller veya turlar hazırlanabilir. Fransa ve İtalya gibi ülkelerde, turistler bu tarım turizmine yönelik olarak kurulmuş işletmelere giderek, üzümleri toplayarak kendi şaraplarını kendileri üretebilmektedir. Isparta'da gül üretiminde profesyonelce çalışmakta olan fabrikalar ile iş birliği yapılarak, turistlerin sabahları gül toplama işleminden, gülün çuvallara konulup taşınması ve gül yağı üretimine kadar olan birçok aktiviteye katılımları sağlanabilecektir.

Isparta iline tarım turizmi amacı ile gelen misafirler, mayıs ayının ortalarından haziran sonuna kadar, gül çiçeği toplaması ve belirlenen bir gül yağı fabrikasında ya da köylerde ilkel usullerle imbik kazanlarında gül yağının ve mamullerinin üretim aşamalarına katılıp bilgi ve deneyim kazanabileceklerdir. Haziran ayının ortalarından Temmuz ayının sonlarına kadar; kiraz, vişne, erik ve kayısı toplama ve ambalajlama faaliyetlerine katılıp bu ürünleri dalında görme fırsatı bulabileceklerdir. Eylül ve Ekim aylarında elma ile ilgili tarımsal faaliyetleri yerinde görebileceklerdir. Arta kalan diğer zamanlarında da kooperatif tarafından düzenlenecek ilçeler ve köyler arası günlük turlarla Sütçüler, Eğirdir ve Aksu ilçelerinde, dağlardan doğal kekik toplayarak hoşça zaman geçirebileceklerdir. Ayrıca bu ilçelerde ilçe halkı ile birlikte, ilçe ekonomisine büyük katkısı olan ve Avrupa ülkelerine ihraç edilen çam kozalaklarından sepet, aksesuar ve çelenk yapımını yerinde görüp öğrenebileceklerdir. Yine kaldıkları köyde çiftlik sahibinin diğer tarımsal faaliyetlerine birlikte katılıp, yine birlikte köy ve köylerde yapılan düğün, bayram, merasim ve festival gibi toplantılara katılabileceklerdir. Köylerde bulunan ya da kurulacak halı ve kilim dokuma tezgâhları ile Isparta halısı ve kilimleri ile minyatür halı dokumalarını öğrenebileceklerdir. Böylece ilde unutulmaya yüz tutan halıcılık sektörü de tarım turizmi içerisinde farklı bir aktivite olarak kullanılabilir.

Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi son yıllarda insanlar, eğlendirici aynı zamanda eğitsel ve farklı deneyimler kazandıran gezilere rağbet etmektedirler. Isparta ili, sahip olduğu tarımsal değerleri bu bağlamda şimdiye kadar turizme açamamıştır. Isparta ili; turisti cezbedecek tarımsal faaliyetlere sahip olmasına rağmen, tarım turizmi konaklama alt yapısı henüz kurulmamıştır. Bu alt yapının kurulmasında, liberal ekonomi kuralları içerisinde iki farklı yöntemden yararlanılabilir. Bunlardan ilki, iş adamlarının kuracağı ve kendilerinin işleteceği ve yöre halkına önemli ölçüde istihdam sağlayacak otel veya oteller. İkincisi ise; özellikle ilçe ve köylerde çiftçilerin kendi evlerini tatil köyüne ya da yayla evlerine

benzer şekilde tarım turizmi evleri şekline dönüştürerek tarım turizmine açmaları düşünülebilir. Bu ikinci şekil, Tarım Turizmi Kooperatifi şeklinde kurularak birçok ilçe ve köylerde yaygınlaştırılabilir. Bu yöntem ile yöre halkı; ürettikleri elma, kiraz, kayısı, vişne ve haşhaş gibi ürünleri ek gelir sağlayacak bir aktiviteye dönüştürebilirler. Yine bu ürünlerden yapılan yöresel ve doğal pekmez ve reçeller ile önemli ölçüde katma değer artışı sağlanabilecektir.

Aynı zamanda özellikle kırsal kesimlere gelen turistler sayesinde, Isparta halkı ve turistler arasında kültür alışverişi sağlanabilecektir. Nostaljik Yörük göçleri düzenlenerek ve yine bazı düğünler eski adet ve geleneklere göre yapılarak farklı aktivitelerle ilgi ve meraklar oluşturulabilecektir

Bölgeye yerli turistler, yerel seyahat acenteleri vasıtasıyla çekilebilirken, yabancı turistlerin Isparta ve sahip olduğu tarımsal turistik verilerden haberdar olabilmeleri için, yerli yabancı seyahat acenteleri ile işbirliği kurulabilir. Aynı zamanda, Isparta'ya çok yakın bir mesafede olan Türkiye'deki turizm akışlarının önemli bir bölümüne ev sahipliği yapan Antalya ili turistik işletmeleri ile işbirliği kurulabilir. Antalya'da konaklamak da olan turistler gününbirlik turlar ile çekilebilir.

5. SONUÇ

Dünyadaki ekonomik, siyasal, teknolojik gelişmeler ve değişmelere paralel olarak turistlerin tüketim ve tatil ihtiyaçlarında son yıllarda önemli değişimler meydana gelmiştir. Turist profilindeki değişikliklerin sonucu olarak, turizm çeşitlendirmesi başlığı ile turistik yörelerde farklı turizm türleri yaratılmıştır. Eğitsel deneyimlerin yaşanabileceği gezilere olan talepler büyük artış göstermiştir. Bu artıştan yola çıkarak tur organizatörleri ve seyahat acenteleri turizm sektöründe farklı ürünler oluşturmaya başlamışlardır.

Tarım turizmi, her ilde ve ilçede eldeki veriler değerlendirildiğinde kullanılabilir bir turizm türüdür. Tarım turizmi sayesinde, turizm hareketlerinden pay alamayan il ve ilçeler kendilerine turistik akışları çekebilmektedirler. Bu durum, aynı zamanda, sahil şeritlerinde yoğunlaşan turizmi de hafifleterek, konsantrasyonu değiştirebilecektir.

Tarım turizmi işletmeciler açısından düşük maliyetlerle gerçekleştirilebilmekte olup, katılan turistlerin ekonomik durumları diğerlerine göre daha iyi olduğundan, ülkeye ve bölgeye her şey dahil sistemiyle gelen turistlerden daha çok gelir getirebilecektir. Bunun yanı sıra tarım turizmi, bölgede turizmi 12 aya yayma konusunda önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. İlin etrafındaki göller ve göletler, yaylalar, vadiler, kanyonlar ayrıca antik kentler mevcut potansiyeli ile tarım turizmi sayesinde daha çok canlandırılabilir.

Isparta ilinin kış turizmi kapsamındaki önemli yatırımları ile bölgeye her geçen gün önemli bir turist akışı sağlanmaktadır. Tarım turizmi; kış turizminin hemen bitimini takip eden aylarda Isparta'nın elverişli tarımsal potansiyeli sayesinde turizm açısından oldukça kullanışlıdır. Tarım turizmi sayesinde özellikle Isparta'nın kırsal bölgelerindeki yerel üreticiler, çalışmakta oldukları sektöre yeni bir sektörle destek vereceklerdir. Bölgede istihdam ve ek gelir sağlanacaktır. Tarım turizminin, özellikle kırsal bölgelerde yapıldığı düşünüldüğünde, kırsal bölgelere yarattığı olumlu ekonomik etkinin yanı sıra, yerel iş fırsatları yaratma potansiyeli göz önüne alındığında, Isparta'da yok olmaya yüz tutmuş bir sektör olan halıcılık sektörü, turistik faaliyetlerin içine katılarak canlandırılabilir. Tarım turizminin Isparta'ya getirebileceği olumlu yönlerin analizleri yapıldığında kent ve çevresine birçok getiri sağlayacağı ortaya çıkarılmıştır. İldeki yerel yönetimler, üniversite, tarımsal kalkınma kooperatifleri ve iş adamları bu turizm türü konusunda bilinçlendirilmeli ve tarım turizminin Isparta'ya yeni bir turizm çeşidi olarak kazandırılması için çalışmalar başlatılmalıdır.

Teşekkür: Genç Tur'a çalışmamız esnasında sağladığı bilgilerden dolayı teşekkürlerimizi iletiriz.

KAYNAKÇA

- BARUER, S., (2006). **State Agri-tourism Biz Gives 'true' Experience**, Marketing News, 10 July, Volume: 15.
- ERTAN, A., (2001). **GÜLBİRLİK'in Ekonomik Analizi**, Ankara Üni. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- GÜNEŞ, E. ve ADNAN, E., (2004). **Kooperatif İşletmelerde Ürün Çeşitliliğine Yönelik Eğilimler ve Gülbirlik Örneği**. Türkiye Ziraatçiler Derneği, Ziraat Dünyası dergisi, Aralık, sayı 481. Ankara.
- GÜNDÜZ, S., (2004). **Ankara ili Kalecik İlçesinde Tarımsal Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsal Turizm Modelinin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- KÜÇÜKALTAN, D., (2002). "Tarım Turizmi ve Türkiye'de Tarım Turizmi İşletmeciliği", **II. Turizm Şurası**, TC. Bakanlığı, Cilt: I, Ankara, ss. 143-159.
- MÜLAYİM, Z. G., (2003). **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- SCHAUMLEFFEL, R., (2006). **Agritourism and Rural Economic Development**, Indiana Business Review, ss.6-9

- SHARPLEY, R. ve ADRIAN, V., (2006). **Tourism, Farming and Diversification: An Attitudinal Study**, Tourism Managements, 27, ss:1040-1052.
- URIELY, N., (2001). **Travelling Workers and Working Tourists: Variations Across the Interaction Between Work and Tourism**, International Journal Of Tourism Research, Vol:3, ss: 1-8.

İnternet Kaynakları

- AKKUŞ, A., **Turizme Yeşil Alternatif**, <http://www.bugday.org/article.php?ID=34>, Erişim Tarihi, 10.04.2008.
- BAŞAK, E., **Eko-Turizm; Tüketmeden Keşfetmek**, <http://www.bugday.org/article.php?ID=43>, Erişim Tarihi: 09.04.2004.
- Çiftlik Turizmi**, <http://www.genckafkas.com/ciftlik-turizmi/>, Erişim Tarihi: 10.04.2008.
- Dünya Turizminden Pay Alabilmek İçin Çeşitlendirme Politikaları Kaçınılmaz Oldu**, <http://www.turizmgazetesi.com/news/news.aspx?id=27606>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- <http://www.genctur.com/kp/yik/tatuta2.htm>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- <http://www.isparta.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.07.2008.
- <http://www.ispartatarim.gov.tr/isparta.htm>, Erişim Tarihi: 10.07.2008.
- <http://www.milliyet.com.tr/2006/03/29/ekonomi/eko02.html>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- <http://www.tarim.gen.tr/tesbi/72.htm>, Erişim Tarihi: 10.07.2008.
- <http://www.tarimsal.com/tarimhaberleri/ekolojiktarimturizmi.htm>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- http://www.teknikyapi.com/files/news/s_news_0016.html, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- Tarıma Turistik Destek**, <http://www.sabah.com.tr/2006/05/20/cp/gnc110-20060513-101.html>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- Turizmde Yeni Alternatif Ekolojik Tarım Turizmi**, <http://www.tarimsal.com/tarimhaberleri/ekolojiktarimturizmi.htm>, Erişim Tarihi: 25.02.2008.
- YENEN, Ş., **Ekoturizm ve Tatuta**, <http://www.aksam.com.tr/yazar.asp?a=48474,10,130&tarikh=02.08.2006>, Erişim Tarihi: 04.04.2008.